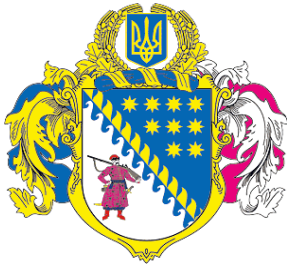

Додаток
до розпорядження голови
облдержадміністрації
05.05.2015 № Р-202/0/3-15

КОНЦЕПЦІЯ

**Комплексної регіональної
програми (стратегії) екологічної
безпеки та збереження клімату
Дніпропетровської області на
2016 – 2025 роки**

2015 р.

ЗМІСТ

I. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма.....	3
1.1. Ключові регіональні екологічні проблеми Дніпропетровської області....	4
1.2. Аналіз трендів стану довкілля Дніпропетровської області	11
II. Аналіз причин виникнення проблем та обґрунтування необхідності їх розв'язання програмним методом.....	21
III. Мета Програми.....	22
IV. Інституційний аналіз розв'язання проблеми	24
V. Шляхи і способи розв'язання проблеми	26
Ціль 1. Створення умов для поліпшення стану довкілля.....	26
Ціль 2. Покращення управління відходами.....	29
Ціль 3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон	31
Ціль 4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики	33
VI. Очікувані результати виконання Програми.....	35
VII. Оцінка ресурсного забезпечення Програми	37

I. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Відповідно до Указу Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 “Про стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”, Закону України “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року” у Дніпропетровській області спільно з міжнародними експертами розроблено Стратегію розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року, затверджену рішенням Дніпропетровської обласної ради від 26.09.2014 № 561-27/VI (далі – Стратегія), якою враховані основні засади екологічної збалансованості, зменшення антропогенного навантаження на довкілля, підвищення рівня екологічної безпеки та поліпшення якості життя населення.

Вагомою ціллю Стратегії визначено стратегічну ціль “Екологічна та енергетична безпека”.

Одним з інструментів забезпечення збалансованості Стратегії стало застосування у процесі її розроблення стратегічної екологічної оцінки (СЕО).

Оцінка здійснювалася у 2013 – 2014 роках одночасно з розробкою Стратегії за методологічного сприяння проектів міжнародної технічної допомоги “Місцевий економічний розвиток міст України” (Проект МЕРМ) і “Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України” (Проект РЕОП), що упроваджуються Федерацією канадських муніципалітетів та Конференційною радою Канади відповідно за фінансової підтримки Уряду Канади.

В Україні не існує офіційно затвердженої методології проведення СЕО, тому для її застосування до Стратегії було запропоновано методологію, що ґрунтується на досвіді країн Європейського Союзу (ЄС) та Канади.

З метою забезпечення досягнення стратегічної цілі “Екологічна та енергетична безпека” розпочато роботу з розробки Комплексної регіональної програми (стратегії) екологічної безпеки і збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2025 роки.

Тому перший етап розробки програми реалізовується шляхом розробки та затвердження Концепції Комплексної регіональної програми (стратегії) екологічної безпеки і збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2025 роки.

Розроблення Комплексної регіональної програми (стратегії) екологічної безпеки та збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2025 роки (далі – Програми) викликана наявністю проблем, пов'язаних з незадовільним станом навколишнього середовища та погіршенням санітарно-гігієнічної ситуації за багатьма складовими довкілля, що склалися у зв'язку з високим антропогенним навантаженням на навколишнє природне середовище області, відсутністю комплексного підходу до впровадження збалансованого розвитку та екологізації економіки, а також низьким рівнем екологічної культури та свідомості населення області.

Така несприятлива екологічна ситуація є однією з основних передумов змін клімату. У контексті окремо визначеного регіону явище зміни клімату розглядати складно. Основною передумовою зміни клімату є локальні антропогенні впливи, а саме – викиди в атмосферне повітря парникових газів промисловості і транспортної індустрії, а також інтенсивне сільське господарство, що притаманні Дніпропетровській області. Таким чином, вирішенню цієї проблеми також необхідно приділити значну увагу під час розробки і реалізації даної Програми.

Низка екологічних проблем, описаних у розділах 1 – 2, притаманні саме для Дніпропетровської області, а деякі є характерними для країни в цілому.

1.1. Ключові регіональні екологічні проблеми Дніпропетровської області

Ключові регіональні екологічні проблеми, притаманні для Дніпропетровської області, наведені в таблиці 1 та розташовані за рейтингом від найбільш важливих до менш важливих. У таблиці усі проблеми розподілені на дві підгрупи: екологічні проблеми і проблеми екологічного управління та екологічної культури.

Таблиця 1. Ключові екологічні проблеми Дніпропетровської області

№	Проблеми
Екологічні проблеми	
1	Високий рівень забруднення повітряного басейну області та викидів парникових газів
2	Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових і сільськогосподарських підприємств, підприємств житлово-комунального господарства, поверхневого стоку населених пунктів
3	Низька якість питної води
4	Проблема утворення, утилізації та екологічно безпечного розміщення твердих побутових відходів (ТПВ)
5	Проблеми щодо поводження з відходами I – III класів небезпеки
6	Проблеми щодо умов скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти
7	Проблеми утилізації відходів гірничодобувної, металургійної, енергетичної та інших галузей промисловості
8	Забруднення підземних водоносних горизонтів
9	Незадовільний стан каналізаційного господарства та очистки стічних вод

10	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону
11	Екологічні наслідки діяльності вугледобувних підприємств (підтоплення земель, горіння териконів, зниження рівня підземних вод тощо)
12	Великі обсяги накопичення засобів захисту рослин, що потребують утилізації
13	Недостатні площі рекреаційних зон, рівня заповідності територій, зелених насаджень в містах
14	Постійна загроза підтоплення територій області через забруднення русел річок та нестачу засобів щодо їх очищення
Проблеми екологічного управління та екологічної культури	
1	Низький рівень екологічної культури у представників бізнесу та населення
2	Застарілі технології виробництва та обладнання, висока енергоємність та матеріаломісткість
3	Несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв
4	Недосконалість системи екологічного моніторингу
5	Відсутність надійного правового та економічного механізмів, які стимулюють розвиток екологічно безпечних технологій та екологічного менеджменту
6	Слабкі важелі впливу органів місцевого самоврядування на процеси запобігання та ліквідації наслідків техногенного навантаження територій
7	Великі обсяги порушених земель та тих, що потребують рекультивації. Недосконалість законодавчої бази в частині врегулювання відносин у сфері рекультивації відпрацьованих земель
8	Недосконалість системи екологічного оподаткування
9	Недостатність фінансування заходів з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

Екологічними проблемами області є:

у галузі охорони повітряного басейну:

забруднення повітря у більшості міст регіону за багатьма показниками перевищує встановлені нормативи. Основними джерелами забруднення повітряного басейну є промислові підприємства гірничо-металургійного, паливно-енергетичного, хімічного комплексів і транспорт. Викиди в атмосферу здійснюються нерівномірно – переважно у промислових зонах.

Найбільш забрудненими містами області є Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ та Кривий Ріг. Найбільший внесок у забруднення атмосферного повітря припадає на підприємства гірничо-металургійної галузі та енергетики:

м. Дніпропетровськ (Публічне акціонерне товариство “Євраз – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського”, Публічне акціонерне товариство “ІНТРЕПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, Відокремлений підрозділ “Придніпровська теплова електрична станція” ПАТ “ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО”);

м. Кривий Ріг (Публічне акціонерне товариство “АрселорМіттал Кривий Ріг”, Публічне акціонерне товариство “Північний гірничо-збагачувальний комбінат”, Публічне акціонерне товариство “Південний гірничо-збагачувальний комбінат”), Публічне акціонерне товариство “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”);

Апостолівський район (Відокремлений підрозділ “Криворізька теплова електрична станція” ПАТ “ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО”);

м. Дніпродзержинськ (Публічне акціонерне товариство “Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Є.Дзержинського”, Публічне акціонерне товариство “Євраз Баглійкокс”, Публічне акціонерне товариство “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”);

м. Нікополь (Публічне акціонерне товариство “Нікопольський завод феросплавів”);

м. Орджонікідзе (Публічне акціонерне товариство “Орджонікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат”).

На стаціонарні джерела припадає 82 % усіх викидів в атмосферне повітря, решта – на пересувні (двигуни автомобілів, авіа-, водної та залізничної техніки). Забруднення атмосферного повітря в області автотранспортом стало серйозною проблемою. Збільшення кількості транспортних засобів, завантаження доріг, поганий стан дорожнього покриття, наслідком якого є нерівномірний рух транспорту, призвели до збільшення кількості викидів в атмосферне повітря;

у галузі охорони водних об’єктів:

надмірне використання водних ресурсів малих річок для потреб сільського господарства та риборозведення, самовільне водокористування та безпроектне створення штучних водойм на руслах малих річок порушують природний водний та гідрологічний режим річок, збільшують заростання та утворення донних відкладень. Додаткове забруднення у води річок привноситься скидами мінеральних речовин з шахтними водами. Потенційними забруднювачами малих річок є неорганізовані сховища непридатних пестицидів і отрутохімікатів. Розораність водозабірних басейнів сягає граничних меж при низькому ступені залісення. На багатьох річках і водоймах не закріплені бережні захисні смуги, а деякі з наявних не завжди відповідають вимогам водного законодавства України.

Основними забруднювачами водних об'єктів є промисловість (65 %), комунальне (25,6 %) та сільське господарство (9,2 %). Додатково до водних об'єктів потрапляють дренажні води зрошувальних систем, забруднені пестицидами, гербіцидами, мінеральними солями. Значна кількість забруднюючих речовин надходить у водні об'єкти з території населених пунктів, не обладнаних очисними спорудами зливових вод. З поверхневим зливом з сільськогосподарських угідь і тваринницьких комплексів у поверхневій воді потрапляють біогенні елементи та залишки агрохімії.

Найбільшими промисловими об'єктами-забруднювачами водних об'єктів залишаються: Публічне акціонерне товариство “Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е.Дзержинського” (м. Дніпродзержинськ), Публічне акціонерне товариство “ЄВРАЗ – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського”, ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, Публічне акціонерне товариство “ДТЕК Павлоградвугілля”, Публічне акціонерне товариство “ДНІПРОАЗОТ”.

Незважаючи на зменшення обсягу скиду зворотних вод і скидання забруднюючих речовин, стан річок і водойм області визначається як незадовільний.

Негативно позначається на якості природних вод низька ефективність роботи очисних споруд комунального господарства. Більше 75 % обсягу скиду не відповідає технологічним і екологічним вимогам якості очистки. Каналізаційні мережі в Дніпропетровській області мають 19 міст, 29 селищ міського типу та 18 населених пунктів. Проекти з розширення та реконструкції каналізаційних очисних споруд у містах Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Павлоград реалізуються не в повному обсязі. Очисні споруди перевантажено, методи очистки та доочистки зворотних вод не відповідають екологічним нормативам скиду забруднюючих речовин у поверхневій водоймі. Високий відсоток промислових підприємств, що здійснюють водовідведення стічних вод до мереж міськводоканалів без попередньої очистки негативно впливає на якість очистки стічних вод комунальними очисними спорудами перед скидом у водойми.

Зливові стічні води у містах області забруднюються нафтопродуктами, завислими мінеральними та органічними речовинами і скидаються у водні об'єкти без очистки;

у галузі водопостачання та поліпшення якості питної води:

дефіцит питної води у Дніпропетровській області становить майже 150 тис. м³ на добу. Під контролем Державної санітарно-епідемічної служби області знаходиться 205 водопроводів і 564 об'єкти децентралізованого водопостачання. Послуги з питного водопостачання надають 68 підприємств. Забезпечено цілодобове водопостачання для 84 % населених пунктів та 96 % населення. Тому однією з причин низької якості питної води залишається високий ступінь зношення мереж водопроводу, незадовільний стан розподільчих мереж, їх несвоєчасна заміна, аварії, що впливають на якість води безпосередньо для кінцевого споживача.

Централізованим питним водопостачанням охоплені всі 20 міст області, (понад 2,2 млн осіб), 42 селища та 293 сіл (з 1481). У 2013 році централізованим водопостачанням було охоплено 74,8 % населення області (міста – 100 %, смт – 91,3 %, сільські населені пункти – 39 %). Найнижчі показники охоплення централізованим водопостачанням залишаються серед міст: Павлоград (79 %) і Новомосковськ (83 %), а серед районів – Петриківський (3,7 %), Павлоградський (6,2 %), Юр'ївський (29 %), Криничанський (29 %), Покровський (32 %).

Усі джерела централізованого водопостачання, які належать комунальним підприємствам, у 2013 році відповідали санітарним нормам (з сільських не відповідали санітарним нормам 5 джерел). Майже для половини джерел питного водопостачання характерна низька якість питної води. Основними проблемами якості води у Дніпропетровській області є:

періодично (повінь, літня та осіння межень, зима) високі рівні кольоровості води р. Дніпро (до 60 – 100 градусів) та відповідно у питній воді (30 – 50 градусів);

підвищений рівень вірусного забруднення питної води;

підвищений рівень забруднення питної води органічними сполуками, галогеновмісними сполуками, насамперед тригалометанами.

Останні утворюються в основному внаслідок первинного хлорування води поверхневих джерел водопостачання. Практично уся питна вода, яка подається населенню області з р. Дніпро, знезаражується із застосуванням хлору або гіпохлориту натрію. У м. Жовті Води застосовується діоксид хлору.

Ряд ідентифікованих у питній воді органічних сполук має експериментально встановлену канцерогенну та мутагенну активність. Їхні підвищені рівні в основному реєструються влітку та восени, коли спостерігається найбільше забруднення поверхневих водоем органічними сполуками.

У питній водопровідній хлорованій воді найчастіше зустрічається хлороформ (до 90 % від загальної суми тригалометанів). Багаторічні дослідження показали, що вміст хлороформу в питній воді в 1,1 – 3,3 раза перевищує гранично допустиму концентрацію (ГДК).

Встановлена потужність водопроводів області становить 2547 тис. м³ на добу, а загальна довжина водопровідних мереж – понад 15,6 тис. км, з них в аварійному та застарілому стані майже 42 % (6,6 тис. км).

Внаслідок незадовільних показників технічного стану водопроводів з року в рік збільшуються втрати питної води при її транспортуванні, наприклад, у містах: Дніпропетровську, Дніпродзержинську, Нікополі втрати становлять понад 40 %, а у м. Верхньодніпровську – 60 %.

У більшості міст і селищ питна водопровідна вода подається безперебійно, що є важливим чинником забезпечення санітарно-епідеміологічного та санітарного благополуччя населення.

Внаслідок підземного видобутку залізної руди за останні роки щорічно шахтами Кривбасу відкачується 10 – 12 млн м³ шахтних вод, які скидаються без очищення. Середня мінералізація шахтних вод – 35 – 40 г/л. Мінералізація

шахтних вод обумовлена природним вмістом іонів хлору, натрію, калію, магнію, кальцію, які перевищують гранично допустимі концентрації, прийняті для водойм культурно-побутового та рибогосподарського призначення.

Утилізація високомінералізованих шахтних вод на цей час є складною і не вирішеною екологічною проблемою;

у галузі охорони підземних водоносних горизонтів:

на території регіону забруднення підземних вод питної якості має локальний характер. Забруднення відбувається в зонах розробки корисних копалин з інтенсивним водовідливом, скиду та утилізації забруднених промислових стічних і шахтних вод у фільтруючі накопичувачі в Нікопольському басейні та в зоні діяльності металургійних (гірничо-збагачувальні комбінати Кривбасу, Публічне акціонерне товариство “Нікопольський завод феросплавів”) і хімічних підприємств (Публічне акціонерне товариство “ДНПРОАЗОТ”).

На території області є 21 осередок забруднення підземних вод, у межах яких підземні води четвертинних, неогенових, палеогенових і протерозойських відкладів мають підвищені мінералізацію і загальну жорсткість, високий вміст нітратів, нафтопродуктів, хлоридів, сульфатів, марганцю, заліза, бромю, стронцію тощо. Найбільше забруднення водоносних горизонтів четвертинних і неогенових відкладів спостерігається в районі промислових майданчиків і хвостосховищ гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу (ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, Публічне акціонерне товариство “Північний гірничо-збагачувальний комбінат”, Публічне акціонерне товариство “Південний гірничо-збагачувальний комбінат” Публічне акціонерне товариство “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”). У 2012 році підземні води в зоні впливу гірничо-збагачувальних комбінатів мали підвищену мінералізацію від 3624,6 до 27350,6 мг/дм³ за рахунок високого вмісту сульфатів (до 7527,0 мг/дм³) і хлоридів (до 18873,59 мг/дм³) у стічних водах. Орієнтовна площа забруднення підземних вод (внаслідок фільтраційних втрат з гідротехнічних споруд) у районі гірничо-збагачувальних комбінатів становила понад 200 км².

Відсутня чітка система обліку та утилізації рідких побутових відходів, а також проблемним залишається питання збору, відведення та очистки стічних вод приватного житлового сектору. У більшості приватних домогосподарств скид стічних вод та рідких відходів здійснюється у вигрібні ями, часто без попередньої очистки. Це становить загрозу забруднення підземних водоносних горизонтів та водойм. До неконтрольованого забруднення поверхневих вод приводить незаконне підключення приватного сектору та окремих об'єктів до зливової каналізації або здійснення водовідведення до природних зливостоків (ярів чи балок). Становище погіршується тією обставиною, що значна частина мереж зливової каналізації знаходиться у незадовільному стані;

у галузі поводження з відходами:

щорічно утворюється майже 4 млн м³ ТПВ, у 2013 році на території Дніпропетровської області утворилося 1028,633 тис. тонн побутових і подібних відходів.

У Дніпропетровській області нараховується 347 місць видалення відходів, у тому числі:

244 паспортизованих місця видалення відходів (за даними реєстру місць видалення відходів);

103 несанкціоновані місця видалення відходів (за інформацією, наданою виконавчими комітетами міських рад та районними державними адміністраціями).

Діючі звалища ТПВ у переважній більшості не відповідають санітарним і природоохоронним нормам. Вони переповнені, більша їх частина потребує закриття.

На підприємствах області протягом 2013 року утворилося 74,4 тис. тонн відходів I – III класів небезпеки. Переважна їх більшість використовуються повторно або передаються спеціалізованим підприємствам для подальшої утилізації.

На території області у повному обсязі вирішено питання знешкодження безхазяйних хімічних засобів захисту рослин, що потребували вивезення та утилізації (вивезено 1370,495 тонн хімічних засобів захисту рослин), але залишилося питання складів, де зберігалися непридатні до використання хімічні засоби захисту рослин. Більша частина з них знаходиться у незадовільному стані, що перетворює їх на джерела забруднення підземних і поверхневих вод, атмосферного повітря та земель.

Відсутній практичний системний підхід до поводження з біологічними відходами. Нормативна документація щодо поводження з медичними відходами передбачає термічне знешкодження, у тому числі у крематоріях, а при їх відсутності на території області, за рідкими виключеннями, – в окремих лікувальних закладах, де маютья муфельні печі.

В області накопичено понад 9,7 млрд тонн промислових відходів. Їх переробка становить лише 22 % від обсягів загального річного утворення. Чотири найбільші шламонакопичувачі створили зону екологічної небезпеки для м. Кривого Рогу, а один з них – для більшості сільської території Широківського району. Вплив на довкілля проявляється у гігантських відвалах кар'єрів та шламонакопичувачах Кривбасу, міст Дніпродзержинська та Дніпропетровська. Техногенне навантаження складають гігантські хвостосховища і шламонакопичувачі м. Жовті Води та Західного Донбасу, а також теплових електростанцій; кар'єри міст: Марганець, Орджонікідзе, Вільногірськ. Проблемним залишається питання недостатнього бюджетного фінансування об'єктів поводження з радіоактивними відходами Державного підприємства “Бар'єр” (м. Дніпродзержинськ) та Державне підприємство “Науково-виробниче об'єднання “Павлоградський хімічний завод” (м. Павлоград).

2. Аналіз трендів стану довкілля Дніпропетровської області

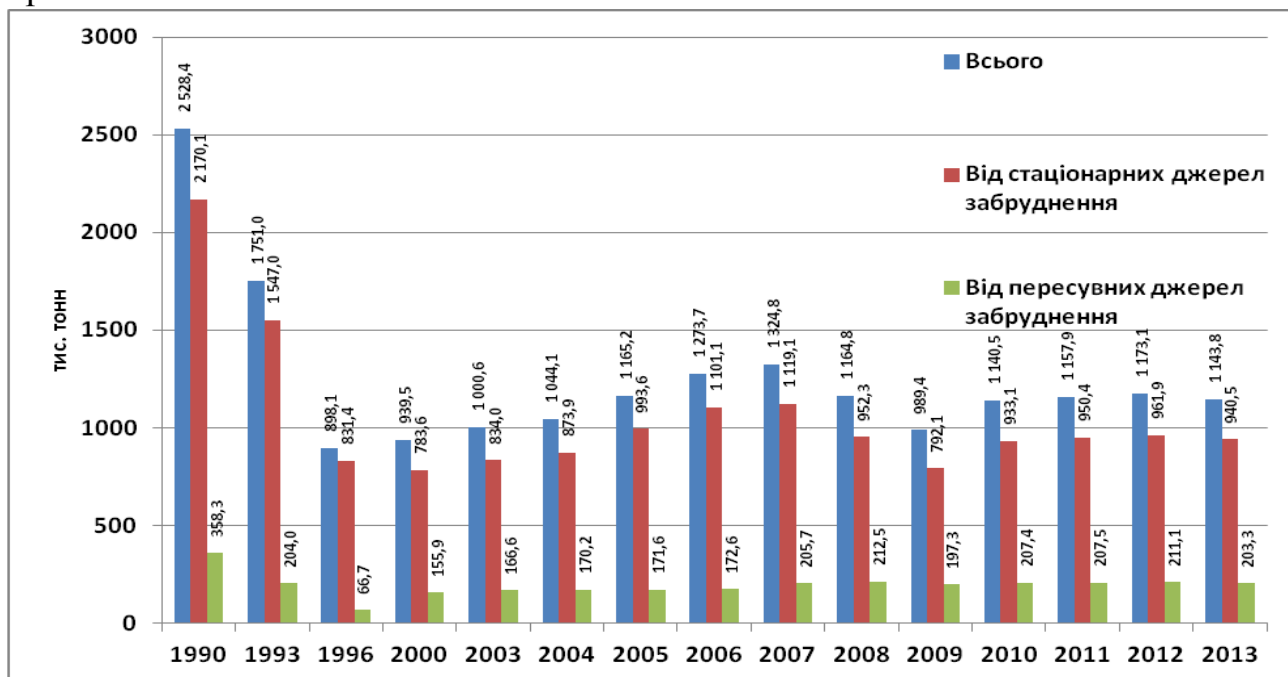
Атмосферне повітря

Обсяг валових викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення по Дніпропетровській області у 2013 році склав 1143,848 тис. тонн, що становить понад 16 % від загальнодержавних. За період 2006 – 2013 років кількість підприємств-забруднювачів, що звітують Головному управлінню статистики у Дніпропетровській області за формою № 2-ТП (повітря), скоротилася з 736 до 446 одиниць.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря протягом 1990 – 2013 років представлена на рис. 1. Зменшення обсягів викидів корелює зі зменшенням обсягів промислового виробництва у 1990 році внаслідок розпаду СРСР і у 2008 – 2009 роках внаслідок фінансово-економічної кризи.

На стаціонарні джерела припадає майже 82 % усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, 18 % – на пересувні (двигуни автомобілів, авіа-, водної та залізничної техніки).

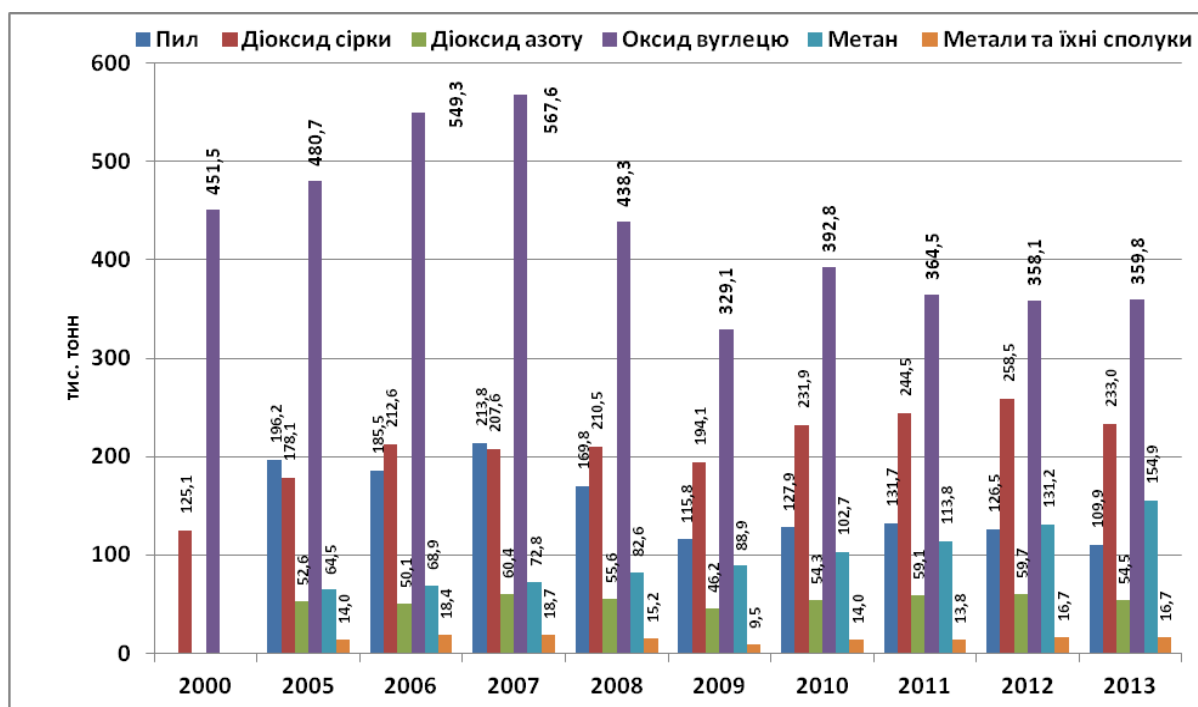
Викиди забруднюючих речовин в атмосферу здійснюються нерівномірно, переважно – в промислових зонах, де спостерігається велика концентрація підприємств металургійної, гірничодобувної, машинобудівної, хімічної та іншої промисловості.

Джерело: Головне управління статистики у Дніпропетровській області

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в Дніпропетровській області у 1990 – 2013 роках

Динаміка викидів пилу, діоксиду азоту, метану, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, металів та їхніх сполук у 2000 – 2013 роках представлена на рис. 2.

Джерело: Головне управління статистики у Дніпропетровській області

Рис. 2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у Дніпропетровській області протягом 2000 – 2013 років, тис. тонн

Найбільші обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення спостерігаються в містах: Кривий Ріг (37 % усіх викидів в області), Дніпродзержинськ (12 %) і Дніпропетровськ (11 %) (див. рис. 3). Найбільше забруднюється атмосферне повітря оксидом вуглецю (38,3 % усіх викидів в області), діоксидом сірки (24,8 %), метаном (16,5 %) і твердими суспендованими частинками (11,7 %) (див. рис. 4).

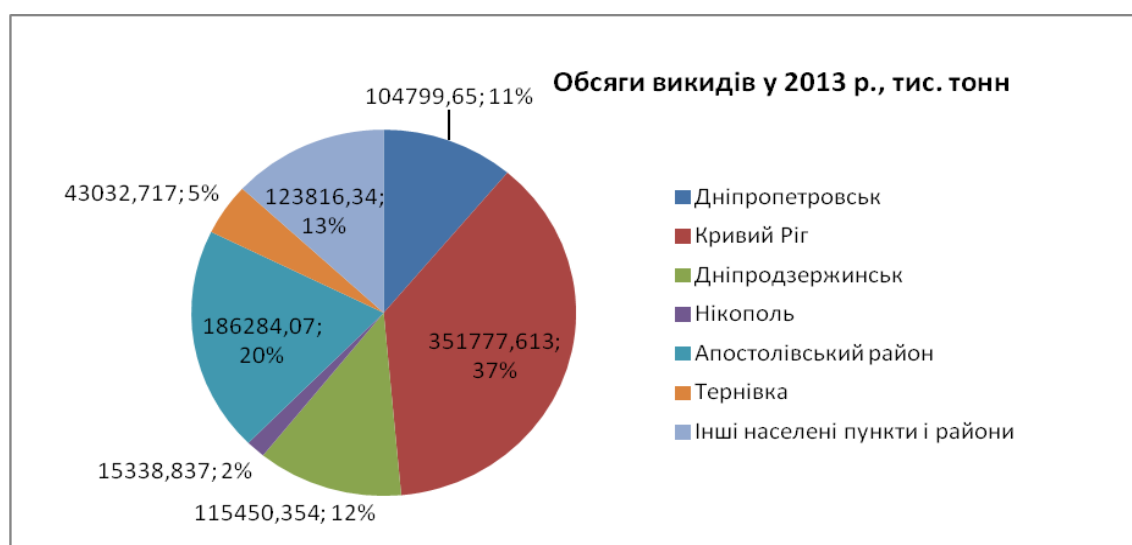

Рис. 3. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення в Дніпропетровській області у 2013 році за містами та районами, тис. тонн.

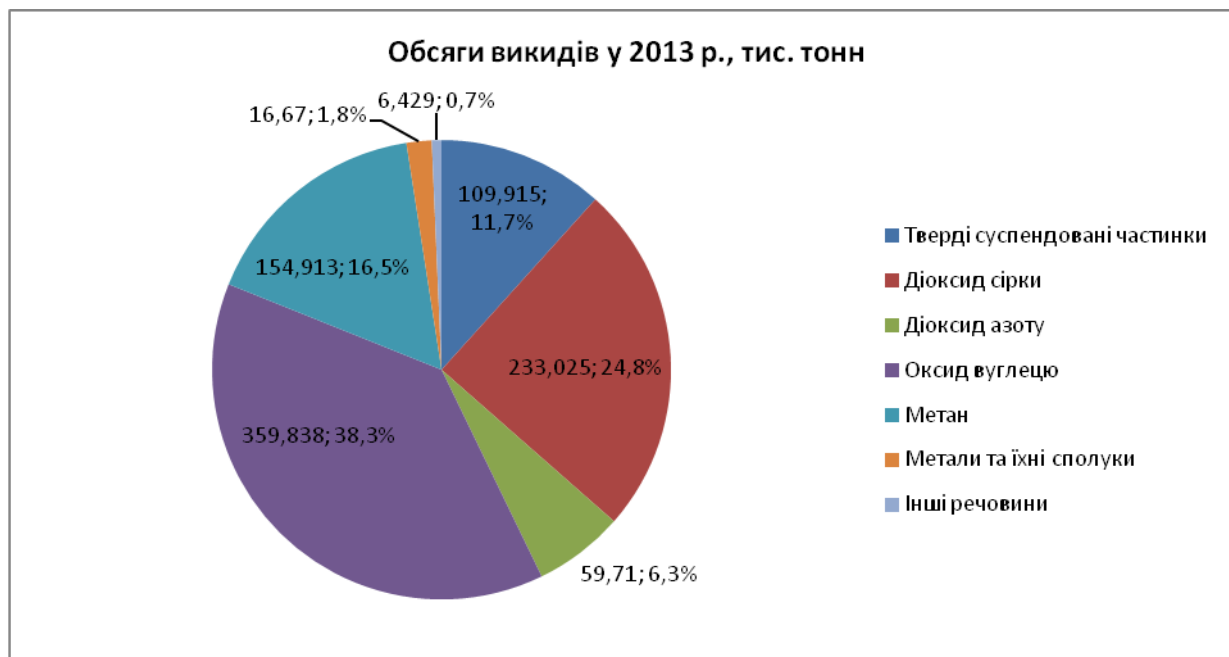

Рис. 4. Обсяги викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення в Дніпропетровській області у 2013 році, тис. тонн.

Водні ресурси

Головною річкою гідрографічної мережі Дніпропетровщини є Дніпро, що поділяє область на дві частини: лівобережжя і правобережжя. Загальна довжина річки в межах області – 160 км, у тому числі в межах Дніпродзержинського водосховища – 66 км, Дніпровського водосховища – 94 км.

Гідрографічна мережа басейну р. Дніпро в межах області за матеріалами інвентаризації представлена 291 річкою, 101 водосховищем, 3292 ставками та 1229 озерами, з яких лише 219 озер площею 3 і більше гектарів. Площа області, вкрита поверхневими водами, становить 156,4 тис. га (5 %).

На водотоках області збудовано 95 водосховищ загальною місткістю 948,4 млн м³ (без урахування каскаду водосховищ р. Дніпро), площа водного дзеркала яких становить 20,985 тис. га. Найбільші з них: Макортівське обсягом 57,88 млн м³, Південне – 57,3 млн м³, Карачунівське – 308,53 млн м³.

Водозабезпеченість в середньому по області становить 0,54 тис. м³ води на душу населення на рік. Цей показник в Україні становить 1 тис. м³ на рік, в Європі – 4,6 тис. м³, у світі – 8,2 тис. м³, в Канаді – 99 тис. м³.

Загальний обсяг забору води за 2013 рік з поверхневих та підземних водних об'єктів за даними Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів склав 1571 млн м³, що на 113 млн м³ менше попереднього року (рис. 5). Використання води склало 1349 млн м³. У порівнянні з 2012 роком водокористування в області зменшилось на 80 млн м³.

В області станом на 01.01.2013 нараховувалося 657 водокористувачів, які здійснюють забір, використання та скид забруднюючих речовин у водні об'єкти відповідно до виданих дозволів на спеціальне водокористування.

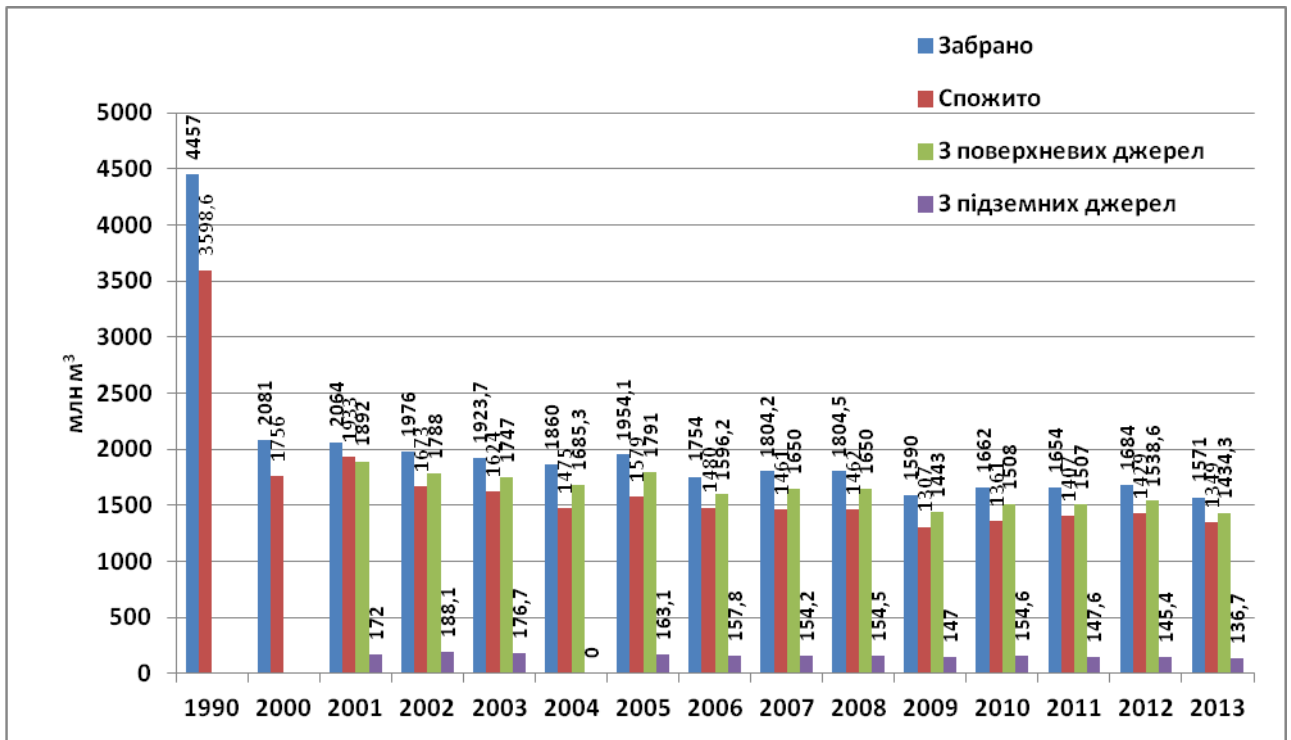

Рис. 5. Динаміка забору прісної води з поверхневих і підземних джерел та її споживання у Дніпропетровській області

Використання води промисловістю області за цей період скоротилося майже у 2 рази (з 2585 до 1349 млн м³) як за рахунок зменшення обсягів виробництва, так і впровадження циклів оборотного водопостачання. Обсяги господарсько-побутового водокористування зменшилися в 2,5 рази у період з 2010 по 2012 роки (з 575,5 до 231,6 млн м³) за рахунок більш раціонального водоспоживання. Значно скоротився забір води на зрошення (рис. 6).

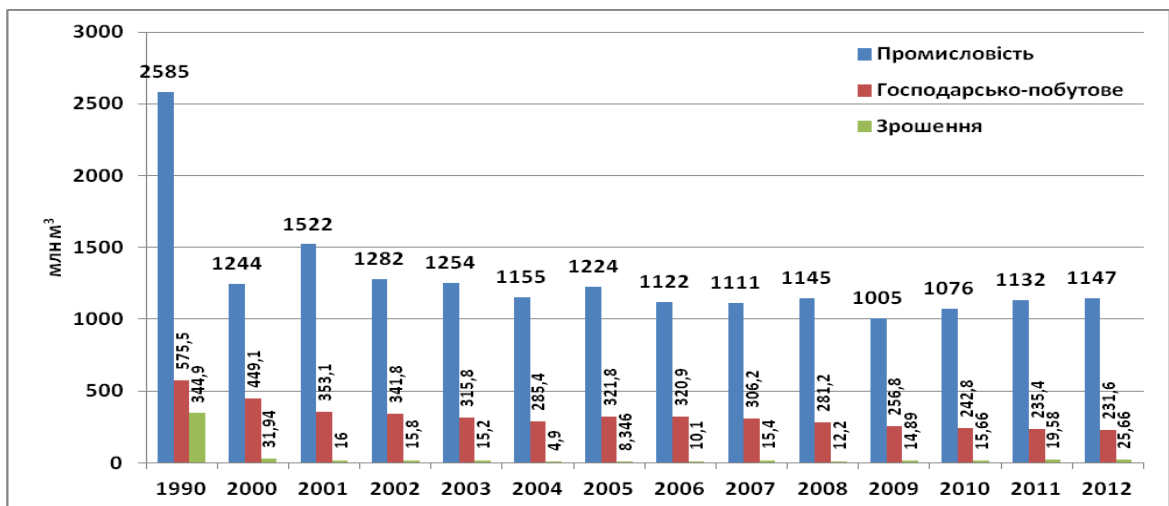

Рис. 6. Динаміка використання води галузями господарства

У 2013 році усі загальні показники водопостачання по області залишились практично на тому самому рівні:

охоплення населених пунктів централізованим водопостачанням в цілому по області – 74,8 %; міста – 100 %; селища міського типу – 91,3 %; сільські населенні пункти – 39 %;

забезпечено цілодобове водопостачання для 84 % населених пунктів та 96 % населення;

питоме водоспоживання на 1 людину в цілому по області – 143,5л/добу; для міст – 132,5 (більше на 0,9);

кількість підприємств, які надають послуги з постачання питної води, – 68.

Скиди стічних вод у поверхневі водні об'єкти усіма водокористувачами за період 1990 – 2013 років скоротилися у 2,3 раза, в тому числі (рис. 7) забруднених стічних вод у 2,2 раза. Зменшення скидів зворотних вод в останні роки є результатом обмеження встановлення лімітів скиду забруднюючих речовин і частковим впровадженням промисловими підприємствами водоохоронних заходів.

Потужність водопровідних мереж практично у 2 рази перевищує потужність очисних споруд каналізації. Технічний стан 30 % водопровідно-каналізаційних комунікацій населених пунктів (дореволюційного та довоєнного будівництва) незадовільний, решта також зношені на 80 %, що не відповідає вимогам надійної експлуатації та є причиною аварійних ситуацій з великими втратами питної води або забрудненням навколишнього середовища. Заходи щодо відновлення водопровідно-каналізаційних мереж через відсутність коштів проводяться вкрай повільно, що призводить до подальшого погіршення екологічного стану басейну р. Дніпро. Крім вказаних джерел забруднення, значна кількість забруднюючих речовин та біогенних елементів надходить у водні об'єкти з території населених пунктів, з поверхневим зливом із сільськогосподарських угідь і тваринницьких комплексів, із забрудненими підземними водами, дренажними водами зрошувальних систем.

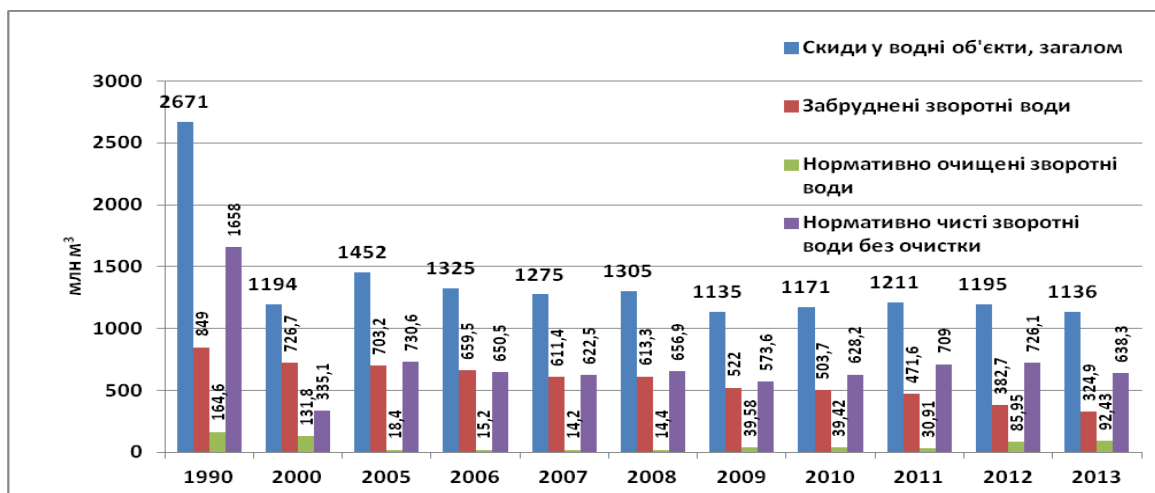

Рис. 7. Динаміка скиду зворотних вод у природні водні об'єкти

Надра

Мінерально-сировинна база області на 29,5 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (нафта, газ, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 38 % – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – руди металів, а також прісні та мінеральні підземні води.

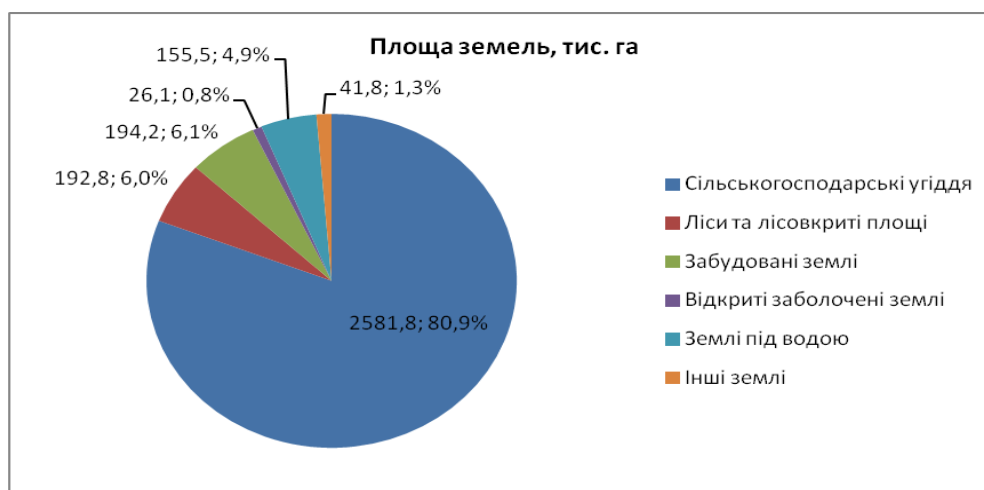
На території області налічується 305 родовищ і 88 об'єктів обліку (з урахуванням комплексності – 393) різноманітних корисних копалин, з яких 100 родовищ і 50 об'єктів обліку розробляється.

Припинення діяльності гірничодобувних підприємств з кожним роком стає все більш серйозною проблемою. В першу чергу це пов'язано з невиконанням вимог щодо консервації або ліквідації гірничих виробок та рекультивації порушених земель, що призводить до негативних наслідків та поступової деградації земель. Крім того, актуальною є проблема переводу накопичених відходів гірничодобувної промисловості у розряд техногенних родовищ.

Основна причина забруднення підземних вод пов'язана з роботою підприємств вугільної і хімічної промисловості, чорної металургії, комунального господарства та аграрно-промислового комплексу. Основний осередок виснаження підземних вод спостерігається в районі східної групи шахт Західного Донбасу.

Земельні ресурси та ґрунти

Загальний земельний фонд області у 2013 році становив 3192,3 тис. га (рис. 8), з них: сільськогосподарські угіддя – 2581,8 тис. га (80,9 % від загальної площі області), ліси та інші лісовкриті площі – 192,8 тис. га (6,0 %), забудовані землі – 194,2 тис. га (6,1 %), відкриті заболочені землі – 26,1 тис. га (0,8 %), відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски; яри; землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями) – 41,8 тис. га (1,3 %), територія, що покрита поверхневими водами, – 155,6 тис. га (4,9 %).

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 8. Структура земельного фонду Дніпропетровської області у 2013 р.

Площа сільгоспугідь становила 2581,8 тис га, в тому числі площа ріллі – 2127,0 тис. га (82,3 % від площі сільгоспугідь області), сіножатей і пасовищ – 332,6 тис. га (10,4 %), багаторічних насаджень – 53,6 тис. га (1,7 %).

В області налічується 1095,33 тис. га еродованих сільськогосподарських угідь, у тому числі підданих водній ерозії – 1083,9 тис. га (43,1 % від с/г угідь), вітровій – 11,43 тис. га (0,5 % від с/г угідь). За даними Головного управління Державного земельного агентства у Дніпропетровській області, в області налічується 13,81 тис. га сільськогосподарських земель, що перебувають у державній власності, які в першу чергу потребують консервації, з них: 3,20 тис. га – деградовані, 10,62 тис. га – малопродуктивні.

Особливо великої шкоди родючості чорноземів в області завдає водна ерозія, причинами якої є велика розораність сільськогосподарських угідь, насиченість сівозмін просапними культурами і чистими парами, невиконання протиерозійних заходів на схилах.

Найбільші площі земель, що потребують консервації, знаходяться: у П'ятихатському районі – 4,1 тис. га, Томаківському районі – 1,1 тис. га, Петропавлівському районі – 0,9 тис. га, а також Верхньодніпровському та Криничанському районах. Підлягають поліпшенню 20,1 тис. га малопродуктивних земель, зокрема 4,9 тис. га у Петропавлівському районі, 2,0 тис. га у Новомосковському районі 1,6 тис. га у Нікопольському районі 0,9 тис. га у Павлоградському районі.

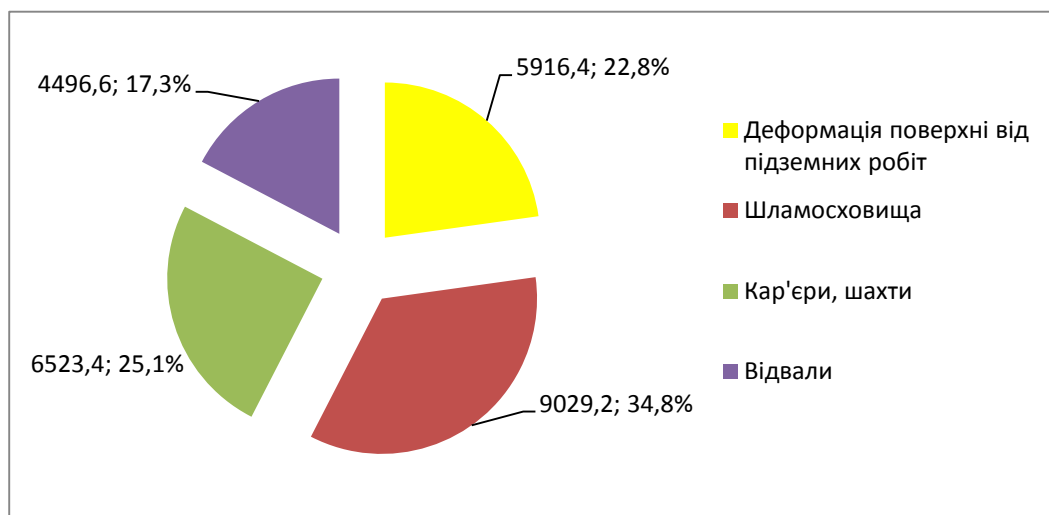

Рис. 9. Структура земель, порушених гірничими роботами, га

Одним з негативних чинників антропогенного впливу на земельні ресурси є гірничо-видобувна промисловість (рис. 9). Розробка корисних копалин відкритим способом потребує проведення розкривних робіт, що призводить до порушення земель. На території Дніпропетровської області знаходиться 36,8 тис. га порушених земель, з них відпрацьовано і підлягає рекультиваци 5,8 тис. га. Найбільші площі відпрацьованих земель знаходяться в Нікопольському районі – 1,6 тис. га, Широківському районі – 0,2 тис. га, Верхньодніпровському районі – 0,9 тис. га, Томаківському районі – 0,2 тис. га, Павлоградському районі – 0,4 тис. га та на території міста Кривий Ріг – 1,5 тис. га.

Рослинний і тваринний світ

Природний рослинний покрив зберігся у вигляді фрагментів, оскільки залишки степових зональних та інших типів фітоценозів знищуються при розорюванні схилів, балок, ґрунтозахисних зон біля водойм. Крім того, діяльність гірничодобувних підприємств пов'язана із відведенням нових територій під будівництво кар'єрів з видобутку корисних копалин, влаштування полігонів твердих побутових відходів. Це призвело до того, що більшість у минулому самих звичайних видів рослин і тварин стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і в даний час занесені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

В умовах значного антропогенного навантаження в Дніпропетровській області складним є питання виявлення та заповідання природних територій та об'єктів. Площа природно-заповідного фонду залишається однією з найменших по Україні, проте спостерігається позитивна динаміка зростання заповідності території області (рис. 10).

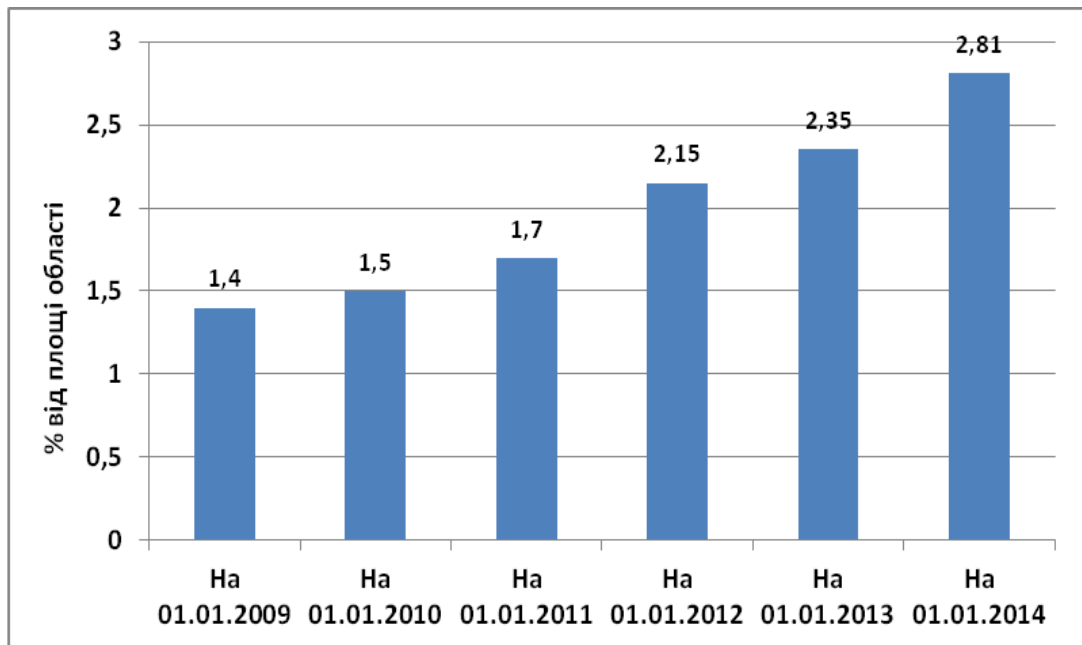
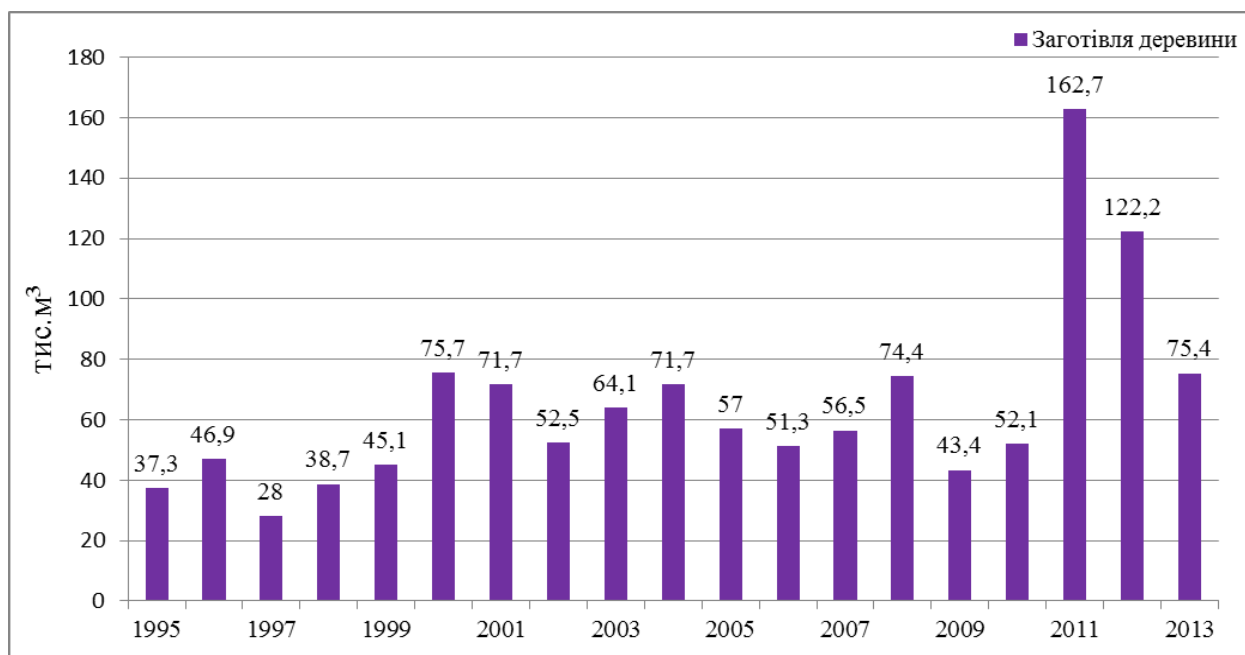

Рис. 10. Динаміка зростання площі природно-заповідного фонду області

Ліси

Загальна площа земель лісового фонду Дніпропетровської області становить 114,6 тис. га, у тому числі вкриті лісовою рослинністю землі на площі 76,955 тис. га. Лісистість області – 2,41 %.

Ліси області мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні. У 2011 – 2013 роках спостерігався високий рівень заготівлі деревини, який перевищував середній рівень за попередні роки, але у 2013 році обсяг заготівлі значно скоротився і становив 75,4 тис. м³ (рис. 11).

Джерело: Головне управління статистики у Дніпропетровській області

Рис. 11. Динаміка заготівлі деревини у 1995 – 2013 роках

Відходи

Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами показана на рис.12.

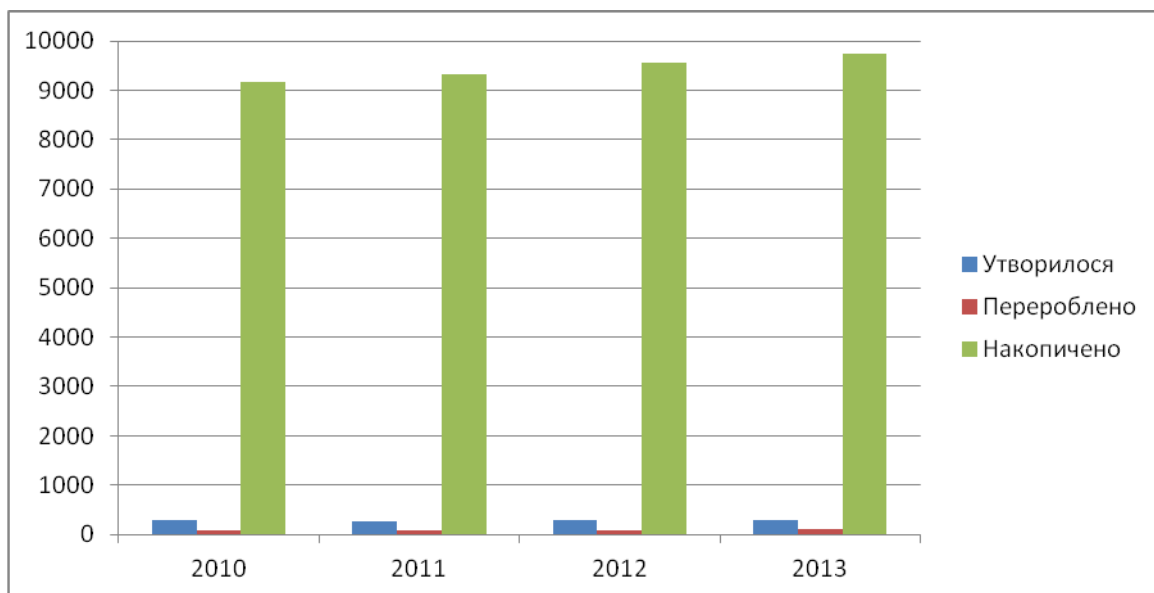

Рис. 12. Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами в Дніпропетровській області (дані від економічної діяльності підприємств і організацій, з 2011 р. – з урахуванням відходів, утворених у домогосподарствах)

Таблиця 2. Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами в Дніпропетровській області (дані від економічної діяльності підприємств і організацій, з 2011 р. – з урахуванням відходів, утворених у домогосподарствах), тис. тонн

Рік	Утворено	Утилізовано, оброблено (перероблено)	Наявність на кінець року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств
2010	282128,6	94274,9	9160120,2
2011	277797,1	93600,4	9321093,2
2012	291188,6	94763,3	9548363,4
2013	300600,0	102200,0	9739080,0

Джерело: Головне управління статистики у Дніпропетровській області

У загальній кількості відходів, що утворилися, найбільшу питому вагу за небезпечними складниками становлять відходи гірничої промисловості і розроблення кар'єрів при добуванні та збагаченні руд і мінеральної сировини.

Найбільше відходів утворюється у м. Кривий Ріг – 287,8 тис. т, або 95,7% усіх видів відходів в області (рис.13).

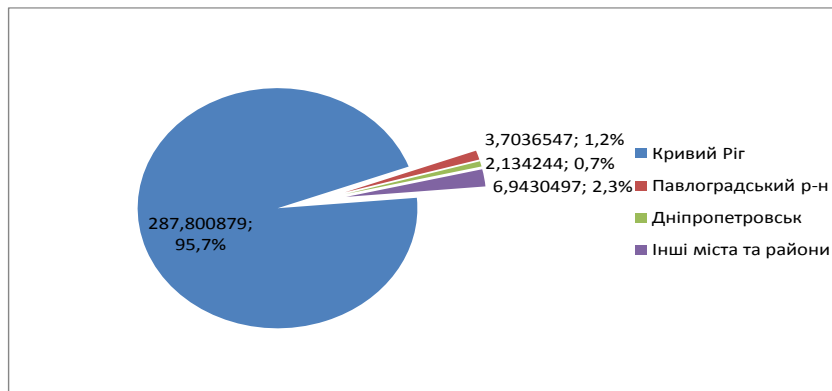

Рис. 13. Утворення відходів від економічної діяльності підприємств та організацій в Дніпропетровській області у 2013 році за містами та районами

Відповідно у м. Кривому Розі накопичена найбільша кількість відходів – 9225,5 тис. тонн, або 94,7 % усіх відходів області (рис.14).

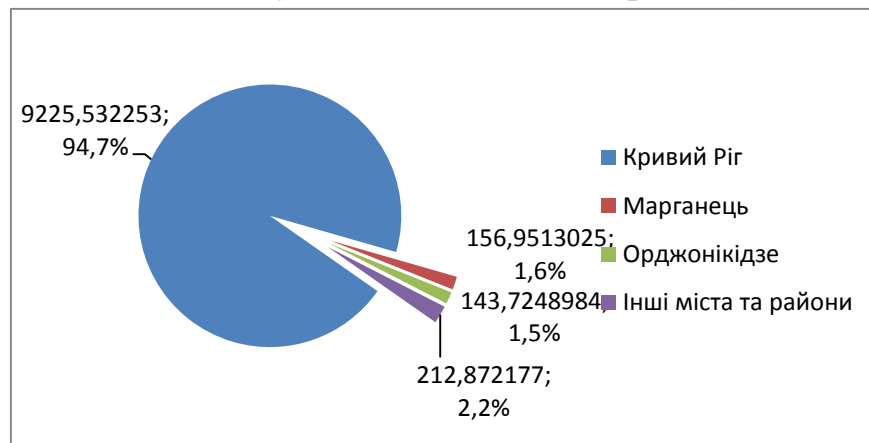

Рис 14. Наявність відходів на 01.01.2014, млн тонн

Специфіка промисловості області обумовлює наявність відходів, які мають певну ресурсну цінність. Загальний рівень використання відходів у 2013 році становив 33,9 %.

Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами I – III класів небезпеки в Дніпропетровській області представлена на рис. 15.

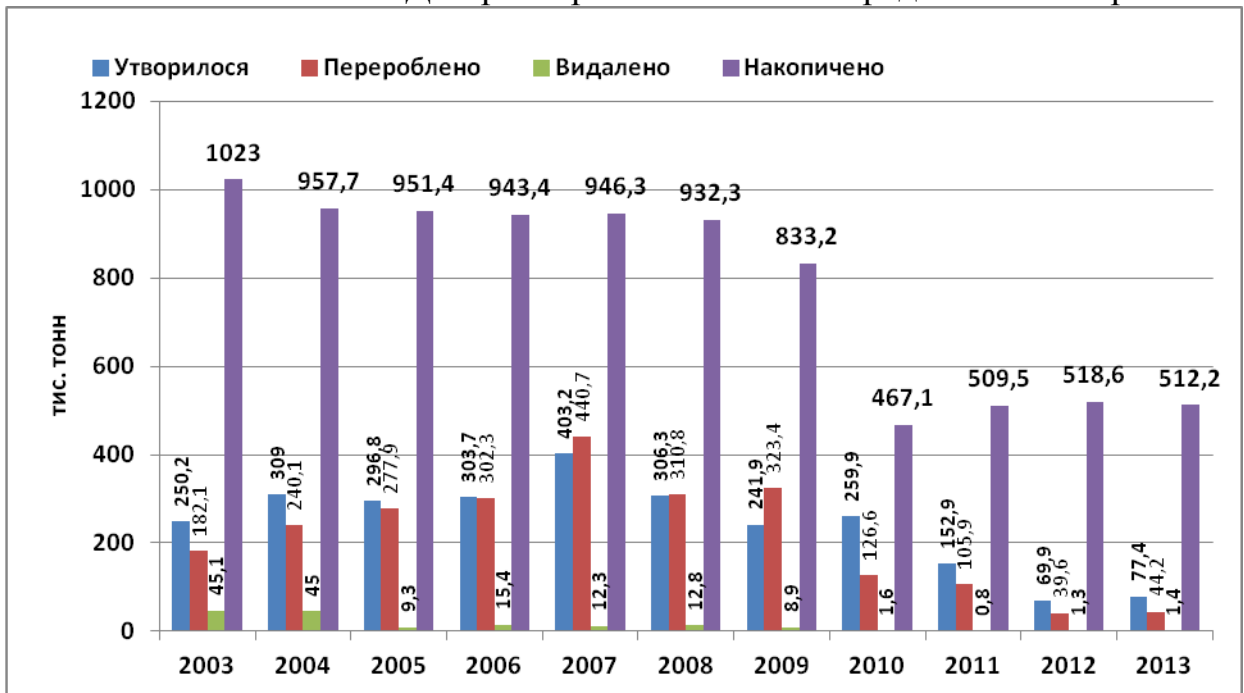

Рис. 15. Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами I – III класів небезпеки в Дніпропетровській області

II. Аналіз причин виникнення проблем та обґрунтування необхідності їх розв'язання програмним методом

Дніпропетровська область є одним з найбільш індустріально розвинених регіонів України. Концентрація промислових потужностей області перевищує середній рівень по Україні у 2 рази. На території області розташовано понад 500 промислових підприємств. Потужна енергетична база стала підґрунтям для розвитку гірничо-металургійного комплексу. На території регіону відкрито та розробляється більше трьохсот родовищ корисних копалин, видобувається понад 50 % загальнодержавних обсягів окремих видів мінеральної сировини.

Наявність існуючих тенденцій щодо екологічного стану на території області спричинена як нераціональною територіальною структурою розміщення об'єктів різних галузей господарства, так і нерівномірним розподілом промислового навантаження, низьким рівнем лісистості та заповідності. У господарському комплексі Дніпропетровської області провідне місце займає промислове і сільськогосподарське виробництво.

Економіка області характеризується високою енерго- і ресурсоемістю, значною питомою вагою великих підприємств гірничодобувної, металургійної,

хімічної, машинобудівної і паливно-енергетичної галузей промисловості, які в основному створювалися в 1930 – 70 роки без урахування екологічних наслідків їхньої діяльності. Ці та інші причини призвели до значної деградації земельних ресурсів, високого рівня забруднення атмосфери промислових міст, підземних і поверхневих вод, нагромадження значної кількості небезпечних відходів виробництва.

Особливістю Дніпропетровської області є те, що кризові екологічні ситуації на її території не локалізовані, а охоплюють цілі промислові агломерації, басейни видобутку корисних копалин (Криворізький залізорудний басейн, Західно-Донбаський вугільний басейн, Нікопольсько – Марганецько – Орджонікідзевський басейн, Дніпропетровсько – Дніпродзержинсько – Новомосковську і Жовтоводсько – П'ятихатсько – Вільногірську агломерації) та прилеглі до них території.

Область має багаті земельні ресурси, на основі яких забезпечується високий рівень сільськогосподарського виробництва. Дніпропетровщина характеризується високим рівнем розораності території, який удвічі вищий ніж у країнах Європейського Союзу (30 – 33 %).

У цілому, незважаючи на те, що останніми роками має місце тенденція до зменшення антропогенного тиску на довкілля, рівень техногенного навантаження залишається високим, а екологічна ситуація незадовільною. Результати аналізу виконання державних та регіональних програм екологічного спрямування у Дніпропетровській області свідчать про те, що їх упровадження є достатньо ефективним, незважаючи на брак фінансування. Більшість існуючих регіональних програм екологічного спрямування у Дніпропетровській області розрахована на термін до 2014 або 2015 року. Також поза обсягом існуючих регіональних програм області залишилися питання формування екологічної культури населення та впровадження екологічної освіти, а також стимулювання розвитку альтернативної енергетики.

Таким чином, ураховуючи доведену ефективність програмно-цільового підходу, але водночас з цим неможливість вирішення проблеми в межах виконання вже затверджених державних, регіональних та місцевих галузевих програм екологічного спрямування, розробка та реалізація Комплексної регіональної програми (стратегії) екологічної безпеки та збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2025 роки є вкрай необхідною для забезпечення системного рішення наявних екологічних проблем та переходу до збалансованого розвитку області.

III. Мета Програми

Аналіз проблем, на розв'язання яких спрямована Програма, свідчить, що ситуація щодо стану довкілля в Дніпропетровській області є питанням не лише екологічним, а й соціальним. Саме тому реалізація Програми, перш за все, повинна призвести до позитивних змін якості життя населення, що знайшло своє відображення у баченні Програми, яке відповідає на питання, якою буде Дніпропетровська область у 2026 році з екологічної точки зору.

Бачення Програми:

Дніпропетровська область – екологічно безпечний та комфортний для населення регіон.

Головною метою Програми є досягнення її бачення.

Мета Програми – створення екологічно безпечних та комфортних умов для життя населення Дніпропетровської області шляхом зменшення антропогенного навантаження і відновлення довкілля за рахунок упровадження інноваційних технологій виробництва, зменшення викидів парникових газів та підвищення рівня екологічної культури і свідомості суспільства.

Досягнення мети Програми потребує спрямування дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ та підприємств області всіх форм власності на реалізацію пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища, просвітницької діяльності і екологічну обізнаність населення.

Мета Програми досягатиметься шляхом реалізації відповідних цілей і конкретних завдань.

Цілі Програми			
1. Створення умов для поліпшення стану довкілля	2. Покращення управління відходами	3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон	4. Енерго-ефективність та розвиток альтернативної енергетики
Завдання Програми			
1.1. Покращення екологічного управління та моніторингу	2.1. Покращення збору та утилізації ТПВ	3.1. Сприяння збереженню лісів, зелених насаджень та об'єктів природно-заповідного фонду	4.1. Підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами

1.2. Зменшення забруднення повітряного басейну	2.2. Сприяння зменшенню обсягів утворення ТПВ	3.2. Покращення стану рекреаційних зон	4.2. Розвиток альтернативної енергетики
1.3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення	2.3. Покращення утилізації промислових відходів	3.3. Збереження та відновлення біорізноманіття	4.3. Підвищення енергоефективності та енергозбереження
1.4. Відновлення порушених земель та родючості ґрунтів	–	3.4. Біологічна безпека та контроль обігу ГМО	–
1.5. Формування екологічної культури населення	–	–	–

IV. Інституційний аналіз розв'язання проблеми

На національному рівні основою нормативно-правової бази в галузі охорони довкілля є наступні акти, якими визначено державні пріоритети в галузі збереження навколишнього середовища:

1. Закони України: “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про відходи”, “Про природно-заповідний фонд України”, “Про охорону атмосферного повітря”, “Про енергозбереження”, “Про альтернативні джерела енергії”, “Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року”, “Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року”, “Про Загальнодержавну цільову програму “Питна вода України” на 2011 – 2020 роки”.

2. Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 “Про стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2009 № 977 “Про затвердження Державної цільової програми “Ліси України” на 2010 – 2015 роки” (зі змінами).

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України: від 25.05.2011 № 577-р “Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015 роки” (зі змінами); від 24.07.2013

№1071-р “Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року”; від 03.01.2013 № 22-р “Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013 – 2020 роки”.

Програма узгоджується та відповідає викладеним у зазначених актах пріоритетам, але разом з тим не може бути цілком реалізована через поставлені в них завдання і визначені заходи.

У 2014 році у Дніпропетровській області діяла Програма соціально-економічного та культурного розвитку області на 2014 рік, затверджена рішенням обласної ради від 27.12.2003 №503-23/VI, та 69 регіональних галузевих програм, з яких 10 – екологічного спрямування. У таблиці 3 наведено аналіз узгодженості екологічних цілей Програми з галузевими програмами Дніпропетровської області.

Таблиця 3. Узгодженість екологічних цілей Програми з діючими галузевими програмами Дніпропетровської області

Ціль Програми	Назва обласної програми
1. Створення умов для поліпшення стану довкілля	1. Регіональна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Дніпропетровської області (до 2030 року), затверджена рішенням обласної ради від 18.07.2003 № 184-9/XXIV (зі змінами). 2. Регіональна програма розвитку водного господарства у Дніпропетровській області (до 2030 року), затверджена рішенням обласної ради від 17.11.2003 № 243-11/XXIV (зі змінами). 3. Програма охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки, затверджена рішенням обласної ради від 24.12.2004 № 495-24/IV (зі змінами). 4. Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області (до 2015 року), затверджена рішенням обласної ради від 04.12.2007 № 294-13/V (зі змінами). 5. Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки, затверджена рішенням обласної ради від 04.12.2007 № 295-13/V (зі змінами). 6. Довгострокова програма по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки, затверджена рішенням обласної ради від 29.04.2011 №110-6/VI (зі змінами).
2. Покращення управління відходами	1. Обласна комплексна програма поводження з відходами на 2006 – 2015 роки, затверджена рішенням обласної ради від 16.11.2001 № 485-18/XXIII (зі змінами).

3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон	1. Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки, затверджена рішенням обласної ради від 22.03.2006 № 768-33/IV (зі змінами). 2. Регіональна програма “Ліси Дніпропетровщини” на 2011 – 2015 роки, затверджена рішенням обласної ради від 29.04.2011 № 109-6/VI (зі змінами).
4. Енерго-ефективність та розвиток альтернативної енергетики	1. Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергетичних ресурсів у Дніпропетровській області на 2010 – 2015 роки, затверджена рішенням обласної ради від 06.08.2010 № 747-26/V.

З таблиці видно, що основні цілі та завдання Програми не можуть бути реалізовані через існуючі в області галузеві регіональні програми, більшість з яких розрахована до 2014 або 2015 року.

Невиконані та актуальні до виконання заходи існуючих, а також програм з кінцевим терміном реалізації у 2015 році будуть оптимізовані, доопрацьовані та переорієнтовані відповідно до вимог сучасного екологічного стану для врахування у заходах Комплексної регіональної програми (стратегії) екологічної безпеки і збереження клімату Дніпропетровської області на 2016 – 2025 роки.

V. Шляхи і способи розв’язання проблеми

Програма буде виконуватись шляхом досягнення визначених чотирьох цілей через проведення конкретних заходів, які відповідатимуть окремим завданням Програми та через постійний контроль ефективності їх виконання. Нижче наведено опис способів і шляхів виконання кожного завдання Програми через реалізацію заходів, які можуть бути виконані для вирішення поставлених цілей.

Ціль 1. Створення умов для поліпшення стану довкілля

Завдання	<i>Сфери реалізації заходів Програми</i>	<i>Індикатори ефективності</i>
1.1. Покращення екологічного управління та моніторингу	Розбудова системи екологічного моніторингу за станом довкілля та здоров’ям населення. Створення та утримання мережі моніторингових стаціонарів у межах природних ядер екомережі різного рівня. Удосконалення системи	Безперервні спостереження за станом змін у навколишньому природному середовищі та прийняття виважених управлінських

	<p>нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки.</p> <p>Удосконалення економічних механізмів стимулювання природоохоронної діяльності.</p> <p>Оптимізація погоджувальних процедур, які стосуються природоохоронних заходів і проектів.</p> <p>Стимулювання участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.</p>	<p>рішень, узгоджених із громадськістю.</p>
<p>1.2. Зменшення забруднення повітряного басейну</p>	<p>Створення умов для залучення підприємствами-забруднювачами фінансових ресурсів на модернізацію виробництва через механізми Кіотського протоколу.</p> <p>Розробка систем та запровадження он-лайн-моніторингу стану повітряного простору в регіонах високого промислового навантаження.</p> <p>Будівництво об'їзних автодоріг біля крупних населених пунктів області.</p> <p>Системне впровадження проєкологічних технологій на підприємствах-забруднювачах.</p> <p>Розвиток міського електро-транспорту.</p>	<p>Індекс забруднення атмосфери.</p> <p>Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення.</p>
<p>1.3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення</p>	<p>Будівництво та реконструкція водоочисних споруд.</p> <p>Створення і впровадження інтегрованої системи басейнового управління водними ресурсами.</p> <p>Створення системи використання та моніторингу високомінералізованих шахтних вод.</p> <p>Будівництво, розширення та реконструкція очисних споруд населених пунктів та систем роздільної каналізації.</p> <p>Стимулювання використання новітніх технологій водопідготовки.</p>	<p>Якість питної води.</p> <p>Якість очищення стічних вод підприємств.</p> <p>Зменшення обсягів використання та забору води.</p> <p>Обсяг скидання забруднених стічних вод.</p>

<p>1.4. Відновлення порушених земель та родючості ґрунтів</p>	<p>Консервація деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь з подальшим їх залісненням.</p> <p>Використання міжнародного досвіду та новітніх технологій при відновленні порушених земель та їх рекультивації.</p> <p>Проведення конкурсів на кращий проект ліквідації зони обвалення.</p> <p>Забезпечення підвищення відсотку рекультивованих земель.</p> <p>Стимулювання використання екологічно безпечних засобів захисту сільськогосподарських культур.</p> <p>Наукове обґрунтування можливості виконання господарських заходів на конкретних ділянках, розробка заходів щодо збереження та відновлення на них біологічного різноманіття.</p> <p>Оздоровлення Карачунівського водосховища.</p> <p>Промивка р. Інгулець.</p>	<p>Вміст забруднюючих речовин у ґрунті.</p> <p>Екологічна стабільність землекористування.</p> <p>Площа рекультивованих та відновлених земель.</p>
<p>1.5. Формування екологічної культури населення</p>	<p>Розробка та впровадження концепції екологічної освіти та освіти для збалансованого розвитку в середніх та вищих навчальних закладах.</p> <p>Формування проєкологічного мислення населення, у тому числі – підвищення поінформованості про методи ощадливого споживання, енерговикористання, поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ).</p> <p>Проведення навчань керівників підприємств, установ та організацій щодо питань охорони навколишнього середовища та енергетичної ефективності.</p>	<p>Кількість екологічних навчальних курсів у програмах середніх та вищих навчальних закладів.</p>

	<p>Проведення заходів з інформування населення про кліматичні зміни, заощадження енергії та турботу про довкілля.</p> <p>Підтримка можливостей для формування екологічної поведінки мешканців.</p> <p>Створення об'єктів інфраструктури для стимулювання екологічної поведінки мешканців та формування здорового способу життя.</p> <p>Популяризація розвитку органічного землеробства.</p> <p>Залучення духовно-релігійних установ для популяризації екологічного мислення.</p> <p>Проведення конференцій, випуск брошур, буклетів, плакатів, журналів із проблематики охорони довкілля.</p> <p>Створення відеопродукції, присвяченої проблемам охорони природи та розбудови екологічної мережі.</p> <p>Реконструкція зоологічного музею та акваріумального комплексу Дніпропетровського національного університету імені О.Гончара як баз для здійснення екологічної освіти.</p>	
--	--	--

Ціль 2. Покращення управління відходами

Завдання	<i>Сфери реалізації проектів</i>	<i>Індикатори ефективності</i>
2.1. Покращення збору та утилізації ТПВ	<p>Розробка та впровадження Комплексної регіональної стратегії управління ТПВ на основі кластерного підходу.</p> <p>Розробка основних завдань з імплементації директив ЄС у сфері поводження з відходами.</p> <p>Впровадження новітніх технологій і обладнання зі збирання, сортування, транспортування, переробки і утилізації ТПВ, у тому числі</p>	<p>Охоплення населення послугами зі збирання ТПВ.</p> <p>Відсоток утилізованих ТПВ.</p>

	<p>специфічних та небезпечних відходів, що утворюються населенням.</p> <p>Будівництво полігонів, які відповідають встановленим стандартам.</p> <p>Приведення функціонуючих полігонів у відповідність до вимог директиви ЄС про захоронення відходів.</p> <p>Формування інфраструктури з управління побутовими відходами включно з розробкою системи тарифів і зборів за поводження з відходами.</p> <p>Забезпечення населених пунктів області технікою для санітарної очистки.</p> <p>Створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері поводження з побутовими відходами.</p>	
<p>2.2. Сприяння зменшенню обсягів утворення ТПВ</p>	<p>Забезпечення переробки, утилізації та біоремедіації органічних відходів.</p> <p>Забезпечення утилізації органічних відходів.</p> <p>Впровадження нових форм організації поводження з ТПВ.</p> <p>Будівництво сміттєпереробних заводів.</p> <p>Проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами.</p> <p>Сприяння використанню відходів у якості вторинної сировини.</p> <p>Впровадження роздільного збирання побутових відходів.</p>	<p>Річний обсяг утворення ТПВ на території області.</p> <p>Зменшення питомих обсягів утворення ТПВ.</p>
<p>2.3. Покращення утилізації промислових відходів</p>	<p>Розробка та впровадження нових механізмів утилізації промислових відходів.</p> <p>Розроблення порядку застосування механізму повного покриття витрат згідно з принципом</p>	<p>Річний обсяг генерації промислових відходів на території області.</p> <p>Відсоток</p>

	<p>“забруднювач платить” та принципом розширеної відповідальності виробника.</p> <p>Утилізація твердого ракетного палива.</p> <p>Проведення паспортизації місць зберігання хімічних засобів захисту рослин.</p> <p>Розробка та реалізація програм утилізації накопичених агрохімікатів.</p> <p>Розробка та впровадження інструментів стимулювання утилізації промислових відходів.</p> <p>Підтримка розробок у галузі інноваційних шляхів утилізації промислових відходів.</p> <p>Розробка проектів з підземного збору та переробки бішофіту (сильно мінералізованих шахтних вод).</p> <p>Впровадження проектів належної утилізації радіоактивних відходів.</p> <p>Створення реєстру закритих об’єктів розміщення відходів видобувної промисловості.</p>	<p>утилізованих / використаних для переробки промислових відходів.</p>
--	--	--

Ціль 3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон

Завдання	<i>Сфери реалізації проектів</i>	<i>Індикатори ефективності</i>
<p>3.1. Сприяння збереженню лісів, зелених насаджень та об’єктів природно-заповідного фонду</p>	<p>Створення нових об’єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ).</p> <p>Проведення інвентаризації та виділення меж в природі існуючих об’єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>Поліпшення стану зелених насаджень населених пунктів області.</p> <p>Проведення інвентаризації зелених насаджень у містах та районах Дніпропетровської області.</p> <p>Підвищення рівня заліснення</p>	<p>Показник заповідності території області.</p> <p>Кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охороні.</p> <p>Рівень лісистості території області.</p>

	<p>територій. Поліпшення стану природоохоронних територій. Відновлення культури ефіроолійних ароматичних рослин у системі озеленення промислових міст. Розробка сучасної системи фіто-санітарного моніторингу зелених насаджень.</p>	
3.2. Покращення стану рекреаційних зон	<p>Дослідження екологічного стану рекреаційних зон та водойм. Створення водоохоронних зон. Розчистка гирл річок із урахуванням природних заболочувань та екосистем. Впровадження заходів щодо поліпшення екологічного стану басейну р. Дніпро, середніх та малих річок. Створення рекреаційних зон на територіях порушених та деградованих земель, у тому числі відпрацьованих кар'єрів та відвалів. Реконструкція та відновлення території ботанічного саду Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара.</p>	<p>Відсоток земель, для яких дотримана нормативна відповідність статусу водоохоронних зон, до загальної площі земель, територіально віднесених до водоохоронних зон. Протяжність річок, на яких відновлено природний рівень води. Площа рекреаційних зон.</p>
3.3. Збереження та відновлення біорізноманіття	<p>Інвентаризація біологічного різноманіття на ділянках, трансформованих через здійснення господарських заходів. Розробка заходів щодо збереження та відновлення біологічного різноманіття. Реінтродукція та відновлення популяцій рідкісних видів живих організмів на території Дніпропетровської області. Розбудова інституційної системи збереження біорізноманіття з урахуванням державних пріоритетів. Посилення спроможностей органів місцевого самоврядування, неурядових організацій та наукових організацій щодо виконання вимог Конвенції про біорізноманіття. Розвиток економічних та заохочувальних підходів щодо</p>	<p>Кількість рослинних і тваринних видів, що підлягають охороні.</p>

	<p>збереження біорізноманіття.</p> <p>Інтеграція заінтересованих сторін у загальну справу збереження та невиснажливого використання біорізноманіття.</p> <p>Регулювання обсягів заготівель, які не повинні перевищувати щорічний прирост популяцій.</p> <p>Зарибнення водних об'єктів.</p> <p>Залучення мисливських товариств до заходів зі збереження біорізноманіття.</p> <p>Реакліматизація та повернення до природних ареалів видів тварин та рослин, що знаходяться на межі вимирання.</p> <p>Реконструкція оранжереї Криворізького ботанічного саду для збереження колекції тропічних та субтропічних рослин.</p>	
3.4. Біологічна безпека та контроль обігу генетично модифікованих організмів (ГМО)	<p>Розробка системи регулювання використання ГМО.</p> <p>Проведення ідентифікації генетично модифікованих видів.</p> <p>Проведення досліджень щодо ризиків та можливостей використання і поширення генно модифікованих культур.</p>	

Ціль 4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики

Завдання	<i>Сфери реалізації проектів</i>	<i>Індикатори ефективності</i>
4.1. Підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами	<p>Запровадження системи енергоменеджменту.</p> <p>Навчання енергоменеджерів об'єктів комунальної власності.</p> <p>Запровадження сучасних систем моніторингу і контролю витрат енергоресурсів.</p> <p>Проведення енергоаудиту об'єктів комунальної власності.</p> <p>Популяризація енергозберігаючих технологій серед мешканців.</p> <p>Забезпечення доступу до енергозберігаючих технологій.</p>	Обсяг економії палива в умовних одиницях.

<p>4.2. Розвиток альтернативної енергетики</p>	<p>Створення банку даних земель, у тому числі порушених, придатних для розміщення об'єктів альтернативної енергетики за її видами.</p> <p>Розробка програми розширення використання альтернативних видів енергії.</p> <p>Розробка та впровадження місцевих нормативних актів з підтримки впровадження альтернативної енергетики в області.</p> <p>Створення умов для розробки та реалізації інвестиційних проектів у сфері альтернативної енергетики.</p> <p>Забезпечення доступу до технологій використання альтернативних джерел енергії.</p>	<p>Обсяг та частка енергії, виробленої з відновлюваних джерел.</p> <p>Потужність та кількість об'єктів альтернативної енергетики на території області.</p>
<p>4.3. Підвищення енергоефективності та енергозбереження</p>	<p>Впровадження енергозберігаючих технологій на об'єктах комунальної власності (зменшення тепловтрат, впровадження когенераційних технологій, використання електричного теплоакumuляційного обігріву, світлодіодного освітлення, теплових насосів тощо).</p> <p>Впровадження енергозберігаючих технологій та покращення стану житлового фонду (зменшення тепловтрат, утеплення зовнішніх стін житлових будинків, ремонт покрівель тощо).</p> <p>Сприяння розвитку ОСББ та ЖБК та покращення якості послуг.</p> <p>Розробка системи стимулів для зменшення обсягів споживання природного газу.</p>	<p>Споживання енергоресурсів установами комунальної власності з розрахунку на одиницю наданих послуг.</p> <p>Споживання енергоресурсів населенням на 1 тис. мешканців.</p> <p>Споживання енергоресурсів підприємствами на одиницю виробленої продукції.</p> <p>Рівень використання газу в загальному обсязі енергоспоживання.</p>

VI. Очікувані результати виконання Програми

До основних цільових показників, які свідчать про ефективність виконання Програми, відносяться наведені в таблиці 4 результати, яких Програма прагне досягти до 2026 року. Для підтвердження наявності позитивних змін було прийнято рішення порівняти значення цільових показників наприкінці терміну реалізації Програми із базовими значеннями. **В якості базових для порівняння обрані показники станом на кінець 2013 року як найбільш показові з точки зору врахування кореляції між станом довкілля та обсягами виробництва в області.**

Таблиця 4. Очікувані результати виконання Програми

Показник	Базове значення (2013 рік)	Цільове значення (2025 рік)
Індекс забруднення атмосфери.	11,2	8
Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення.	940,5 тис. т	Зменшення на 30 %
Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення.	203,348 тис. т	Зменшення на 15 %
Кількість забруднюючих речовин, що скидаються із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти.	575,1 тис. т	Зменшення на 40 %
Обсяг скидання забруднених стічних вод.	324,9 млн м ³	Зменшення на 60 %
Екологічна стабільність землекористування.	0,28	0,4
Площа земель, що потребують рекультивації.	5,8 тис. га	Зменшення на 15 %
Частка екологічних навчальних курсів у програмах середніх та вищих навчальних закладів.	%	5 %
Зменшення обсягів утворення твердих побутових відходів.	1028,633 тис. т/рік	На 30 %
Рівень охоплення населення послугами зі збирання ТПВ.	%	100 %
Щорічний обсяг видалених відходів I – IV класів у спеціально відведені місця чи об'єкти.	199280,3 тис. т	Зменшення на 15 %

Показник заповідності території області.	2,81 %	9 %
Кількість видів рослин і тварин на території області	Тварин – 12000 видів Рослин – 1717 видів	Тварин – не менше 12000 видів Рослин – не менше 1717 видів
Енергомісткість валового регіонального продукту (використання паливно-енергетичних ресурсів на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби/ валовий регіональний продукт з урахуванням інфляції)	(млн т умовного палива/ (млн грн)*	Зменшення на 25 %

*Інформація буде уточнена за даними управління паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження

Серед інших загальних результатів виконання Програми очікуються наступні:

поліпшення систем екологічного управління та моніторингу;

підвищення рівня поінформованості громад області з питань екологічної безпеки, раціонального поводження з відходами, а також екологічної свідомості, екологічної освіти та культури населення області;

підвищення соціальної активності громадських об'єднань щодо контролю за екологічною ситуацією в області;

контроль з боку громадськості за цільовим та ефективним використанням коштів, спрямованих на природоохоронні заходи;

розширення інвестиційних можливостей для приватного бізнесу щодо реалізації програм залучення екологічних інвестицій та покращення стану довкілля в області;

збільшення кількості представників місцевого та регіонального бізнесу, зацікавлених у співпраці з владою щодо впровадження екологічних проектів і програм із захисту довкілля;

проведення обов'язкової та добровільної сертифікації підприємств області на відповідність реалізованих видів діяльності вимогам природоохоронного та іншого законодавства;

створення єдиної бази даних підприємств, організацій і установ, що є дійсними або потенційними забруднювачами природного середовища міста тощо.

VII. Оцінка ресурсного забезпечення Програми

Для реалізації заходів Програми в основному передбачається залучення власних коштів підприємств-забруднювачів. Крім цього, фінансування заходів Програми передбачається за рахунок інших джерел, не заборонених чинним законодавством, у тому числі бюджетів різного рівня. Обсяг фінансування буде визначено додатково при формуванні переліку заходів Програми за кожним з етапів її реалізації.

Виконуючий обов'язки директора
департаменту екології та природних
ресурсів облдержадміністрації

Р.О.СТРІЛЕЦЬ

